

MENTALNA HIGIJENA

1

- **POREMEĆAJI PSIHOLOŠKOG RAZVOJA**

ICD 10, F8x - POREMEĆAJI PSIHOLOŠKOG RAZVOJA

2

Nužne zajedničke karakteristike:

- a) **Početak** bez izuzetka tokom **detinjstva**
- b) Oštećenje ili zaostajanje u razvoju funkcija su čvrsto povezana sa **biološkim sazrevanjem** centralnog nervnog sistema (**CNS**)
- c) **Slobodan tok** bez remisija (povlačenja simptoma) i recidiva (povratka simptoma), koji inače karakterišu mentalne poremećaje

Još karakteristično :

- Oštećenje se **postepeno smanjuje** sa uzrastom deteta
- Obično rano otkrivanje oštećenja/kašnjenja bez perioda normalnog razvoja - izuzeci neki pervazivni poremećaji
- Većinom nekoliko puta češće kod **dečaka** nego kod devojčica
- **Porodično** postojanje sličnih poremećaja
- **Nepoznata etiologija**, neslaganje stručnjaka oko ove podele

ICD 10, F8x – Vrste poremećaja psihološkog razvoja

3

Obuhvataju dijagnostičke kategorije **F80–F89**:

F80: Specifični razvojni poremećaji **govora i jezika**

F81: Specifični razvojni poremećaji **školskih veština**

F82: Specifični razvojni poremećaji **motorne funkcije**

F83: *Mešoviti* razvojni poremećaji

F84: **Pervazivni** razvojni poremećaji

F88: *Drugi* poremećaji psihološkog razvoja

F89: *Neoznačeni* poremećaji psihološkog razvoja

F80: SPECIFIČNI RAZVOJNI POREMEĆAJI GOVORA I JEZIKA/1

4

- **Jezik** – strukturisan sistem simbola, cilj: komunikacija
- **Govor** – produkcija glasova kojima se izražava jezik

Karakteristike specifičnih razvojnih poremećaja govora i jezika

- **Oštećenje normalnih obrazaca sticanja govora od ranih stadijuma razvoja**
- **Ne mogu se direktno objasniti** abnormalnostima neuroloških ili govornih mehanizama, senzornim oštećenjima, ometenošću u intelektualnom razvoju, sredinskim traumama
- Često praćeni **udruženim problemima**: teškoće u čitanju, i u interpersonalnim odnosima, emocionalni problemi, problemi u ponašanju
- Ključno **razlikovanje poremećaja od normalnih varijacija** u razvoju ⇒ klinički značajna 4 kriterijuma: težina, tok, obrazac i udruženi problemi

F80.0: Specifični poremećaji artikulacije

5

Specifični poremećaji artikulacije - dislalija, fonološki poremećaj:

- **izgovaranje glasova kasni** ili je toliko **izmenjeno** u odnosu na nivo očekivan za mentalni uzrast da stvara probleme u razumevanju govora
 - dete nije u stanju da izgovori određene foneme, izvrće ih, zamenjuje, izostavlja, nestalno je u izgovoru glasova
- **govorne sposobnosti su normalne**

Normalan razvoj:

- na uzrastu od 4 godine greške u produkciji glasova su česte, ali dete lako razume nepoznate osobe;
- do 6 -7 godina uglavnom nauči sve glasove, a
- do 11- 12 god. ovladava izgovorom skoro svih glasova

F80.1: Poremećaj ekspresivnog govora

6

Poremećaj ekspresivnog govora - disfazija / afazija, ekspresivni tip:

- sposobnost deteta da koristi **ekspresivni govor** u različitim situacijama je znatno **ispod nivoa očekivanog** sa mentalni uzrast, uključujući:
 - bogatstvo rečnika, pravilna upotreba gramatičkih oblika, upotreba složenih rečenica, prisećanje reči
- **razumevanje govora normalno**

Često praćeno **dislalijom**

F80.2: Poremećaj receptivnog govora

7

Poremećaj receptivnog govora - disfazija / afazija - receptivni tip:

- detetovo **razumevanje govora** je znatno ispod nivoa očekivanog sa mentalni uzrast
- **neverbalna inteligencija** - u skladu sa **uzrastom**
- **čuju** - odgovaraju na neverbalne zvuke,
- *liče na gluvu decu*: ne odgovaraju na govorni jezik pa, kada progovore – niz grešaka

Skoro uvek praćeno **dislalijom** i **poremećajem ekspresivnog govora**

Specifični razvojni poremećaji govora i jezika

- SAVETOVANJE -

8

- **Porodica:** da smanji **osećaj krivice / anksioznosti** – većina govornih problema nije uslovljena porodičnim faktorima
- **Roditelji:**
 - da ne ulažu pojačane napore da uče dete da govori, a posebno ne da uslovljavaju razvoj govora;
 - da prihvate napore deteta da komunicira
- **Škola:** prihvatanje i razumevanje problema
- **Tretman:** uključiti dete u **defektološki tretman**

F81: SPECIFIČNI RAZVOJNI POREMEĆAJI ŠKOLSKIH VEŠTINA/1

9

- Normalni obrasci sticanja školskih veština su **oštećeni od ranih stadijuma** razvoja
- Potiču od **abnormalnosti u kognitivnim procesima**
- **Redak** poremećaj - 3% dece školskog uzrasta, češće dečaci
- Često **udruženi** sa drugim poremećajima:
 - razvojnim poremećajima (govora i jezika, motornog funkcionisanja) koji im prethode
 - kliničkim sindromima (hiperkinetički sindrom, poremećaj ponašanja)
- **Etiologija:** nepoznata, pretpostavka o primatu bioloških faktora u interakciji sa sredinskim faktorima (okolnosti učenja, kvalitet nastave)

F81: Specifični razvojni poremećaji školskih veština/2

10

Kriterijumi:

- **klinički značajno** oštećenje - redak poremećaj
- **specifično** - nije oštećenje opšte inteligencije
- **razvojno** (od početka prisutno) oštećenje određene školske sposobnosti
- **nije** direktna posledica **nedostatka prilike** da se uči ili **drugih poremećaja** (mentalna retardacija, senzorna oštećenja, neurološki deficit, emocionalni problemi), ali oni mogu istovremeno da postoje

Vrste specifičnih razvojnih poremećaja školskih veština

11

F81.0: Specifični poremećaj čitanja - disleksija:

- Specifično i znatno oštećenje razvoja sposobnosti čitanja, znatno ispod mentalnog uzrasta (oštećeno čitanje, shvatanje pročitano, prepoznavanje reči)
- Dobre sposobnosti da prepisuje ili piše po diktatu

F81.2: Specifični poremećaj računanja - akalkulija:

- Specifično oštećenje sposobnosti računanja, znatno ispod mentalnog uzrasta
- Deficit uglavnom u oblasti računskih radnji sabiranja, oduzimanja, množenja i deljenja, a manje u oblasti apstraktnih matematičkih sposobnosti

Specifični razvojni poremećaji školskih veština - savetovanje

12

- **Roditelji:** da shvate da dete stvarno ne može, da prihvate teškoće svog deteta i da usklade zahteve
- **Dete:** da razume svoj poremećaj i da ga prihvati, da razvije samopoštovanje
- **Škola:** da razume probleme deteta i da prilagodi nastavne zahteve (smanjenje zahteva u oblastima u kojima dete ima poremećaj, favorizovanje oblasti dobrog funkcionisanja)
- **Tretman:** uključiti dete u rehabilitaciju (neuropsihološku, defektološku)

F82: SPECIFIČNI RAZVOJNI POREMEĆAJI MOTORNOG FUNKCIONISANJA

13

- Ozbiljno oštećenje razvoja **motorne koordinacije** znatno ispod očekivanog za fizički i mentalni uzrast, koje se ne može objasniti neurološkim poremećajima (**dispraksija**)
- **Verbalne sposobnosti** znatno iznad neverbalnih
- Prisutno od **najranijeg detinjstva**, počev od kašnjenja u razvoju motornih sposobnosti (sedenje, puzanje, hranjenje, hodanje, oblačenje), peko trčanja, penjanja uz stepenice, ispuštanja stvari, udaranja u prepreke, do problema sa rukopisom, crtanjem...
- **Biološko poreklo** u većini slučajeva (neurorazvojne nezrelosti)
- Velika mogućnost sekundarne pojave **emocionalnih problema**

Specifični razvojni poremećaji motornog funkcionisanja - **savetovanje**

14

Savetovanje:

- **Roditelji:** da shvate da dete nije u stanju da dobro izvede sve motorne zadatke; da prihvate njegove teškoće i prilagode zahteve
- **Dete:** da razume i prihvati svoj problem
- **Škola:** da razume probleme deteta i da prilagodi nastavne zahteve
- **Tretman:** uključiti dete u rehabilitaciju

F84: PERVAZIVNI RAZVOJNI POREMEĆAJI

15

Osnovno određenje:

- Psihopatološka ispoljavanja **prožimaju i zahvataju sve sfere funkcionisanja** deteta
 - Postoje kvalitativna oštećenja:
 - u razvoju **recipročnih socijalnih interakcija**
 - u razvoju verbalnih i neverbalnih obrazaca **komunikacije**
 - Repertoar **interesovanja i aktivnosti** je **oskudan, stereotipan i repetitivan**
- ⇒ Definiše se u terminima **ponašanja** koje je izmenjeno u odnosu na mentalni uzrast osobe

Još karakteristično:

- Uobičajeno, ali ne i obavezno postojanje **kognitivnog oštećenja**
- Uglavnom **rani početak** do 5 godina života

Vrste: dečji autizam, atipični autizam, Rett-ov, Asperger-ov sindrom...

F84.0: Dečji autizam

16

Najbolje opisan i proučen od svih pervazivnih razvojnih poremećaja .

- Abnormalni ili izmenjen razvoj **pre 3. godine:**
 - Kvalitativno oštećenje **recipročnih socijalnih funkcija**, verbalne i neverbalne **komunikacije**
 - **Oskudni, repetitivni, stereotipni** obrasci ponašanja i interesovanja
- Ako se **govor** razvije, nema funkciju komunikacije

Još karakteristično:

- Češći kod **dečaka**
- **Često:** fobije, poremećaji ishrane i spavanja, napadi besa, autoagresija, epilepsija
- **Neobičnosti:** stereotipni pokreti telom, preokupacija delovima predmeta, uznemirenost pri svakoj promeni, specifično interesovanje
- **Retko** prisutan u populaciji
- **Prognoza:** utoliko gora ukoliko je niži IQ i lošije razvijen govor

Pervazivni razvojni poremećaji - savetovanje

17

Savetovanje: pomoć i podrška porodici

- Kod **roditelja** često: **teško prihvatanje** hendikepa deteta (prezaštićivanje, povremeno odbacivanje); **griža savesti**, **krivica**
- **Informisati** roditelje o poremećaju - važno da roditelji razumeju poremećaj deteta i njegove mogućnosti i prilagode zahteve
- Pripremiti porodicu na **dugotrajan tretman** sa neizvesnim ishodom i na beskrajno strpljenje
- **Što ranije uključivanje u tretman** deteta i porodice - omogućava da se dete organizuje na najvišem mogućem nivou
- Naučiti ih da budu **zadovoljni** svakim i najmanjim napretkom deteta

Tretman: medikamentozna terapija, stimulativni i opšti reedukativni tretman: bijhejvioralni postupci, reedukacija psihomotorike, grupne aktivnosti

LITERATURA

18

- Deušić-Popović, S. (1999), Problemi mentalnog zdravlja dece i adolescenata, str. 20 –67. Beograd, Institut za mentalno zdravlje.
- MKB - 10 – Uputstva za dijagnostiku i vođenje mentalnih poremećaja u primarnoj zaštiti. Beograd, Institut za mentalno zdravlje.
- Proširena: ICD-10 klasifikacija mentalnih poremećaja i poremećaja ponašanja

VIDEO KLIPOVI – sajтови

19

Autizam

Summer, a child with Autism / After 3 months of B12 injection and the 2nd chelation (to remove metal toxic from her body), she is more verbal **1:41**

http://www.youtube.com/watch?v=BB-osXMk75s&feature=results_video&playnext=1&list=PL870BC4FAoC6A726B

Rain man trailer 2:14 <https://www.youtube.com/watch?v=mlNwXuHUA8I>

Rain man Scene 7:03 <https://www.youtube.com/watch?v=RNoDczbPznY>